

Оксана ГОДОВАНСЬКА

200-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ ОТЦЯ БОСКО

Сапеляк О. Українське Салезіянське
Згромадження. Виховати нову людину /
Оксана Сапеляк. — Львів :
Інститут народознавства НАН України,
2014. — 232 с.

Серед провідних наукових тем в українській народознавчій науці на початку ХХІ ст. важливе місце посідають проблеми духовної культури. Актуальною для пострадянського українського суспільства виявилася тема переосмислення вартостей, про що свідчать публікації учених культурологів, істориків, етнологів, філософів, релігієзнавців, які намагаються дати знання про релігію і релігійність. Для науковців важливим є зв'язок релігії з традиціями народу, емоційне переживання смислу релігійних правд, участь у релігійних практиках як істотний чинник єднання окремих груп, і ширше — суспільства, народу.

Автор рецензованого видання — етнолог, кандидат історичних наук, член Наукового товариства ім. Шевченка, відомий громадсько-політичний діяч Оксана Сапеляк. Предмет її нового дослідження — переорієнтація цінностей в сучасному суспільстві, яке неможливе без змін у вихованні підростаючих поколінь. Важливу місію оздоровлення суспільства, виховника релігійно і національно свідомої інтелігенції, вже понад сто років виконує в цілому світі Салезіянське Згромадження, а в Україні — це одне із наймолодших товариств, яке виникло в середині ХХ століття. Українські Салезіяни — добре відоме Згромадження у світі та майже не відоме в Україні, хоч уже понад двадцять років трудяться на рідних землях, успішно впроваджуючи превентивну систему виховання дітей та молоді. Одночасно, «дослідження діяльності українського Салезіянського Згромадження, окрім наукової проблеми вивчення праці Салезіян (поряд з іншими Чинами українського монашества) в напрямі утвердження національно-релігійної ідентичності українців має на меті ознайомити з методикою праці Салезіян-педагогів та сутнісною її наповненістю» (с. 13).

Це перше комплексне дослідження про українську гілку світового Салезіянського Згромадження — одне з найпоширеніших і найчисельніших згромаджень у світі. Важливо, що територія дослідження охоплює «український простір», що виходить за державні кордони України, — це Італія та Аргентина, як два осередки діяльності українського Салезіянського Згромадження. Отже, географічно локус дослідження охоплює територію України та важливі осередки української діаспори.

Ґрунтовна джерельна база роботи — це вітчизняні та іноземні студії з питань шкільництва, просвітництва та релігієзнавства, чисельні періодичні видання, опубліковані та неопубліковані документи

архіву Інституту народознавства НАН України, Центрального державного історичного архіву у Львові, архіву церкви Пресвятої Богородиці у Львові, архіву єпископа Андрія Сапеляка, спогади, матеріали власних польових обстежень автора, здійснених у 1999 р. в Аргентині та в Парагваї.

Рецензоване дослідження складається зі передмови, чотирьох розділів і висновків. Перший розділ «Салезіянське Згромадження: головні засади діяльності» присвячений «людині великого формату» — святому Іванові Боско. При цьому свідомо зосереджується увага на тих рисах отця Боско, які стосуються соціально-просвітницької діяльності. Оскільки «у період, коли сучасна українська людина стоїть перед суспільно-політичними проблемами, духовно роззброєна після панування комуністично-атеїстичного режиму, важливим є те, що зрозумів священник із Турина більше ста років тому: справи релігії — не тільки спрямування людини на вічне спасіння, а й можливість цілісного розвитку особи на землі» (с. 17—18). Окремо здійснений історіографічний та джерелознавчий аналіз національно-культурної діяльності українських Салезіян.

У другому розділі «Українська гілка Світового Салезіянського Згромадження» з'ясовано мотиви та першопричини створення українського Салезіянського Згромадження, вказано на різночитання щодо передісторії виникнення Згромадження, а поглиблений аналіз передісторії заснування української гілки Салезіян виявив важливі тогочасні реалії, «які дають підставу зробити висновок про конкретну підтримку Ватикану українців у їх ратуванні за державність, незалежність, збереження національної культури, своєї обрядовості, протистоянні войовничому атеїзму в різних його формах і видозмінах. При цьому українське питання розглядалося не як локальне явище, а в глобальному європейському, і навіть ширшому — світовому контексті» (с. 69). Водночас узагальнено причини заснування, мету, завдання, активну діяльність та значну роль Української Папської Малої семінарії в Римі, що полягала у збереженні української національної ідентичності в середовищі діаспори. Важливе місце в розділі посідає аналіз творчої та видавничої праці отців Салезіян у Європі. Якраз «наукова, науково-популярна література, переклади творів європейських мислителів українською мовою, радіопередачі, популяризація українства в сві-

ті — та частка діяльності отців Салезіян, яка вагомо впливала на збереження Української Церкви, української культури в діаспорі. Головне ж, звичайно, велетенська педагогічна праця Салезіян» (с. 106).

Третій розділ «Українські Салезіяни у Південній Америці» — це дослідження про особливості перебігу основних етапів роботи українських Салезіян в Аргентині; структурування Української Церкви; пошук, підбір і вишкіл священників для українських громад та розбудови української діаспори в цілому. Виходячи з принципу «важливості для загальнонаціональної справи позиції навіть однієї людини у відстоюванні власної національної ідентичності» (с. 110), значна увага в розділі присвячена ключовим особистостям українських Салезіян — отцю Степанові Чмілю, єпископу Андрію Сапеляку. Вкрай актуальною є підняте в дослідженні питання порозуміння між українськими конфесіями в Аргентині, що було одним із важливих завдань у роботі отців Салезіян. Налагодження міжконфесійних стосунків сприяло порозумінню в середині української діаспори, особливо із четвертою хвилею українських емігрантів. Поведінка деяких радянських українців, їх спосіб життя і мислення були незрозумілі і чужі «старій» діаспорі, попри те більше двохсот греко-католиків, православних, протестантів і тих, хто в Україні взагалі не практикував церковного життя, які працювали у радянських органах влади, в компартійних ідеологічних структурах, оселилися на «червоній землі».

У четвертому розділі монографії «Салезіяни в Україні» розкрито суспільно-політичні передумови початку діяльності в Україні Салезіянського Згромадження, його найважливіші напрямки роботи, а саме праця з молоддю (головними складовими якої є катехизація, розважання — один із важливих етапів евангелізації під час Літургії, організація спортивного життя юнацтва, літніх таборів для дітей і молоді «Веселі канікули», курсів аніматорів — помічників священника з числа парафіяльної молоді, які постійно безкоштовно займаються дозвіллям дітей, відкриття та заснування навчальних закладів для сиріт). Першочерговими завданнями діяльності Салезіян є праця з родинами, тим паче, що «у пострадянських умовах увага церкви до батьків є тим важливіша, що й вони (батьки) були також великою мірою позбавлені духовного виховання» (с. 192) та підго-

товка Салезіян-співпрацівників — вихователів, які разом із священиками ведуть значну організаційну роботу з дітьми-сиротами, допомагають у підготовці свят і їх проведенні. Окреме місце в розділі посідає аналіз місійної праці владика Андрія Сапеляка на східних теренах України, саме місто Верхньодніпровськ Дніпропетровської області стало базою для поширення ідей Салезіянського Згромадження. Водночас, місійна робота йде пліч-о-пліч із тісною співпрацею з різними конфесіями, у планах спільно з протестантами відкриття парафіяльної школи.

Загалом зазначимо, що монографія Оксана Сапеляк виконана на високому науковому рівні. Вона оснащена необхідним науковим апаратом, пропонує структуру дослідження логічна, науково обґрунтована, тому не викликає зауважень. Особливу увагу заслуговує ілюстративний матеріал роботи, вдумливо підібрані світліни і малюнки, яскраво унаочнюють історію становлення та різносторонню роботу Салезіянського Згромадження.

Загалом позитивною стороною монографії єнесення у науковий дискурс нових історико-етнологічних даних, насамперед зібраних автором. Такий

матеріал дає змогу зрозуміти історію зародження Салезіянського Згромадження, його діяльність спочатку у двох осередках — Італії та Аргентині, що не тільки зберегло, а й розвивало українство в діаспорі, а якісно новим етапом становлення Згромадження була діяльність в Україні, яка розпочалася в перший же рік відновлення Незалежності України в 1991 році і триває по сьогодні.

Значним успіхом, а одночасно і визнанням значущості роботи українського Салезіянського Згромадження, було офіційне створення у 2012 р. окремої української Салезіянської провінції з центром у Львові, до того часу функціонувала Салезіянська провінція з центром у Москві, до якої належали грузинські, литовські, російські, українські та білоруські Салезіяни.

Значимо, що монографія Оксана Сапеляк виявиться корисною «знахідкою» для викладачів і студентів гуманітарних вузів України, з метою забезпечення повноцінного викладання, розуміння і сприйняття курсів з етнології, історії, культурології, релігієзнавства, філософії та усім тим, хто працює на ниві української народознавчої науки.